

Анна Жаровська,

аспірант,
ДВНЗ «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
(м.Івано-Франківськ)

Anna Zharovs'ka,

Postgraduate student,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
(Ivano-Frankivsk)

УДК 372.461

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА В УМОВАХ ГІРСЬКОЇ ШКОЛИ

FEATURES OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE PRIMARY SCHOOL PUPILS IN MOUNTAINOUS SCHOOLS

У статті проаналізовано думки науковців щодо сутності поняття “комунікативна компетентність молодшого школяра”, обґрунтовано особливості формування комунікативної компетентності молодшого школяра в умовах гірської школи.

Ключові слова: “комунікативна компетентність”, “молодші школяри”, “гірська школа”.

Opinions of scientists about nature of the notion “communicative competence of a junior school pupil” are analyzed; features of the communicative competence of primary school pupils in mountainous schools are grounded in the article.

Keywords: “communicative competence”, “a junior pupil”, “a mountainous school”.

В статье проанализированы мнения ученых о сущности понятия “коммуникативная компетентность младшего школьника”, обоснованы особенности формирования коммуникативной компетентности младшего школьника в условиях горной школы.

Ключевые слова: “коммуникативная компетентность”, “младшие школьники”, “горная школа”.

Постановка проблеми. Одним із стратегічних завдань освіти в Україні, визначених у державних документах (Закони України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, Державний стандарт початкової загальної освіти, Концепція мовної освіти в Україні, Концепція навчання державної мови у школах України) передбачено створення умов для досягнення якісно нового рівня знань державної мови, запровадження нових підходів до її навчання, урахування євроінтеграційні процеси, що відбуваються в сучасній освіті. Зростання соціальної ролі молодшої людини, її активне творче самовиявлення зумовлюють необхідність формування комунікативно компетентної мовної особистості.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема компетентнісного підходу до мовленнєвої освіти широко досліджується А.Богуш, М. Вашуленком, І.Гудзик, В.Костівим, Н.Бібік, Н.Денисовою, І.Зімнюю, О.Савченко, А.Хуторським, В.Краєвським тощо.

Вчені по-різному трактують поняття “компетенція” та “компетентність”. Так, В.Краєвський, А.Хуторський пояснюють, що “компетенція” в перекладі з латинського “competentia” означає коло питань, щодо яких людина добре обізнана, пізнала їх і має досвід. Компетентність у певній галузі – це поєднання відповідних знань і здібностей, що дозволяють обґрунтовано судити про цю сферу й ефективно діяти в ній [5, с.3].

У словникових джерелах компетенція визначається як “добра обізнаність із чим-небудь...” [7] “коло повноважень якої-небудь установи або особи; коло питань, в яких дана особа має знання, досвід” [3].

Компетентність – це “достатність знань в якій-небудь галузі...” [7]; “певна сума знань у особи, яка дозволяє їй судити про що-небудь, висловлювати переконливу, авторитетну думку” [3]. “педагогічна категорія, а вчитель, який нею володіє, - це спеціаліст, який має ґрунтовні знання з певного предмета шкільного курсу навчання. Компетентність є складовою педагогічної майстерності...” [4].

Досліджуючи формування лінгвоукраїнознавчої компетенції молодшого школяра в умовах західного регіону, Л. Лук'яник виділяє три етапи у історичному розвитку терміна “компетенція”. Так, перший етап датується 1960-70 роками, коли вперше в літературі з'явилися терміни “компетенція” та “компетентність”. Диференційовано поняття широких (життєвих компетентностей) та предметних або галузевих компетентностей. Другий етап (1970-90 роки) знаменується появою 39 визначень компетентностей у праці Джона Равіна “Компетентність в сучасному суспільстві”. На період третього етапу (кінець 80-х – початок 90-х рр.) визначено чітке спрямування

компетенцій у державних документах та матеріалах міжнародних організацій, де зазначено основне коло компетенцій: знання, уміння та цінності особистості [6, с.16].

Під компетенцією вчена розуміє обов'язкову норму, вимогу до підготовки школяра, а компетентність як набуту компетенцію, результат "надбання" учня [6, с.22].

Більшість дослідників виділяють такі види компетенцій як загальнокультурна, соціо- та етнокультурна, інформаційна, комунікативна, навчально-пізнавальна, соціальна, творча, мовленнєва тощо.

Мета статті – проаналізувати думки науковців щодо сутності поняття "комунікативна компетентність молодшого школяра", обґрунтувати особливості формування комунікативної компетентності молодшого школяра в умовах гірської школи.

Виклад основного матеріалу. Мовленнєвий розвиток дитини – досить широке поняття, яке охоплює рівень сформованості звуковимови, його відповідності загальноприйнятим орфоепічним нормам української мови, обсяг словникового запасу і граматичну організацію мовлення.

Засвоюючи мову, дитина через осягнення мовної картини світу пізнає його й себе в ньому, трансформує і презентує уже в своєму мовленні і мові, формуючи мовну компетенцію.

У Державному стандарті початкової загальної освіти зазначено, що мовні і мовленнєві знання, які отримують учні у початковій школі є не самоціллю, а важливим підґрунтям і засобом формування комунікативної компетенції.

Л.Столяренко пояснює комунікативну компетентність як здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми. Комунікативна компетентність розглядається вченим як система внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови ефективної комунікації у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії [8, с.76].

Під комунікативною компетенцією А.Богуш розуміє "комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування" [1, с.102].

М. Вашуленко, досліджуючи компетентнісний підхід до перевірки мовних і мовленнєвих знань молодших школярів важливого значення надає лінгвістичному компоненту комунікативної компетенції. На думку вченого, цей компонент включає такі рівні: фонологічний (звуки мовлення, фонемі, склад, наголос, інтонацію); лексичний (слово, лексичне значення слова, групи слів за значенням, відтінки значень, стилістичні особливості слововживання); морфологічний (лексико-граматичні розряди слів, повнозначні і службові частини мови, змінювані і незмінювані граматичні форми); синтаксичний (словосполучення, речення, види речень за метою висловлювання та інтонацією, головні і другорядні члени речення); текстологічний (функціональні типи текстів та їх стилістичні різновиди, структурні компоненти тексту) [2, с. 16].

Так, під комунікативною компетентністю молодшого школяра розуміємо комплексне застосування учнем мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування.

Говорячи про комунікативну компетентність особистості, варто враховувати національно-регіональні особливості її проживання. Будь-який комунікативний акт здійснюється в контексті певної ситуації в межах однієї із сфер діяльності чи середовища людини. Середовище спілкування має першочергове значення для подальшого вибору цілей, завдань, предметів мовлення. Тому в учнів початкової школи необхідно формувати розуміння мотивів спілкування і сфер, у яких воно відбуватиметься.

У дитини, яка вивчає й засвоює мову, сприймає світ через систему мовних знаків, подальший розвиток відбувається завдяки накопиченню знань і життєвого досвіду. На цьому етапі життя людини важливо, щоб комунікація забезпечувала узгодженість моделей світу й мови.

Так, формування комунікативної компетенції молодшого школяра в умовах гірської школи передбачає врахування сфери спілкування, тобто суспільне життя оточуючих людей, до яких повинні призвичаїтися мовці, щоб одержати позитивний результат у взаємостосунках із партнерами по спілкуванню – комунікантами; ознайомлення учнів із такими сферами спілкування, як особистісна, побутова, національно культурна.

Комунікативна функція мови є однією з найважливіших у спілкуванні. Вона охоплює різні форми і засоби обміну та передавання інформації, завдяки яким стає можливим узгодження різноманітних дій і взаєморозуміння людей у процесі будь-якої діяльності, у тому числі і навчальній.

Комунікативно спрямоване навчання молодших школярів рідної мови вимагає урізноманітнення форм організації навчальної діяльності. При цьому перевага надається формам, які створюють таку мовленнєву ситуацію, коли кожний учень має можливість висловитись, виявити себе в комунікативному процесі. Вибір тих чи інших методів, прийомів, форм слід підпорядковувати змісту і меті навчального предмета, враховуючи при цьому вікові особливості учнів молодшого шкільного віку, їх можливості і здібності.

Система національно-регіональних особливостей формування комунікативної компетентності молодшого школяра в умовах гірської школи базується на кількох сферах: мотиваційній (своєрідність мотивів, спонукальних сил діяльності представників тієї чи іншої національної спільноти), інтелектуально-пізнавальній (своєрідність сприймання й мислення носіїв національної психіки, що виражається в наявності специфічних пізнавальних та інтелектуальних якостей), емоційно-вольовій (своєрідність емоційних та вольових якостей), поведінкової (міжособистісна взаємодія, стосунки і спілкування).

Національно-регіональний компонент спілкування дозволяє розглядати мовленнєву діяльність під кутом національно-культурної специфіки і враховувати етнолінгвістичні, етнопедагогічні та етнопсихологічні чинники. Це насамперед національний спосіб мислення, національна свідомість і самосвідомість, національний характер, менталітет тощо.

Географічне положення та соціально-економічний статус гірських шкіл – теж важливі аспекти, які відіграють значну роль у навчанні та вихованні молодших школярів цього регіону. Соціально-економічний розвиток, духовно-моральний рівень населення, предметне та природне середовище є особливими умовами функціонування навчально-виховного закладу.

Спілкування тісно пов'язане із соціокультурною ситуацією, яка по-різному впливає на його структуру, функції, способи вияву. Широкий план культури охоплює все властиве людині, набуте вихованням, все те, що її формує і за допомогою чого вона стає соціально активною, цілісною особистістю. Культура втілює стиль мислення, охоплює всі аспекти суспільного життя, характеризує широту і глибину знань особистості, її вихованість, уміння висловити свою думку, вислухати іншу людину і зробити правильні висновки.

Складовою культури людини, а також її соціального середовища, у якому відбувається її взаємодія з іншими людьми, є культура спілкування. У ній відображаються ціннісні орієнтації, соціальні ролі. Культура спілкування визначає способи взаємодії людей у конкретних ситуаціях, виходячи з норм, традицій, національної своєрідності суспільства.

Культура спілкування пов'язана із культурою мовлення, тобто здатністю індивіда використовувати оптимальні для конкретної ситуації мовні засоби, етичні норми.

Навчання рідної мови має бути спрямоване на виховання людини, що є носієм мови, володіє лінгвістичними знаннями та високим рівнем комунікативних умінь і навичок. Як слухач учень повинен розуміти мету висловлювань, його зміст, тему, основну думку, дати йому оцінку. Від учня як мовця вимагається уміння висловлюватись, дотримуватись правил виразності мовлення. Формування цих умінь сприяє розвиткові вербальної пам'яті, автоматизму механізмів миттєвого відбору потрібних мовних засобів під час спілкування.

Висновки. Комунікативний підхід до навчання учнів рідної мови є своєрідним орієнтиром, який спрямовує професійну діяльність вчителя на виконання головної мети мовної освіти – виховання мовної особистості, яка володіє системою знань, умінь і навичок, що забезпечить їй високий рівень спілкування у різних життєвих ситуаціях. Уміння спілкуватися – це володіння правилами мовної етики, вміння донести до слухача всі відтінки своєї думки.

1. Богуш А. Методика навчання української мови в дошкільних закладах: навч. посібн. / А. М. Богуш. – К. : Вища школа, 1993. – 327 с.
2. Вашуленко М. Компетентнісний підхід до перевірки мовних і мовленнєвих знань молодших школярів / Микола Вашуленко // Початкова школа. – 2009. – №1. – С.16-20.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ "Перун", 2005. – 1728 с.
4. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
5. Краевский В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах / В. Краевский, А. Хуторский // Педагогика. – 2003. – № 3. – С.3-10.
6. Лук'яник Л. Формування лінгвоукраїнознавчої компетенції молодшого школяра західного регіону України засобами мовленнєвого етикету / Л. В. Лук'яник // Педагогічні науки. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2008. – Вип.49. – С. 67–69.
7. Новий тлумачний словник української мови / [уклад. В. Яременко, О. Сліпущко]. – 2-ге вид., виправл. – К. : Аконіт, 2008. – Т. 3. – 862 с.
8. Столяренко Л. Основы психологии / Л.Д.Столяренко. – Ростов-На-Дону, 1997. – 327 с.

